

MED ANDRE ORD

- om forkyndelse og helliggørelse

Lektor, cand.theol. Leif Andersen

Det handler om

Simul iustus et peccator, samtidig retfærdig og synder – det er den mest centrale sandhed om os.

Men den er ikke *hele* sandheden om os ...

Glemte vi lige noget?

Jeg oplever en stadig (og stigende?) mistænksomhed over for det lutherske. Og én indvending, som har lydt fra katolsk, pentecostalt og reformert hold, begynder i disse år at genlyde langt ind i nominelt lutherske sammenhænge:

Er der overhovedet i den lutherske tradition nogen forventning til forbedring og til sejr over synd? Eller er alt sagt med »synd og nåde«? Er alt sagt med retfærdiggørelsen af tro?

Den – i hvert fald nominelt – lutherske teolog Paul Tillich har sagt, at *alt hvad vi skal gøre, er at acceptere, at vi er accepterede*. »Simply accept the fact that you are accepted!« (Tillich 1964, 163). Det kan jo godt siges at være en ret minimalistisk forståelse af, hvad det vil sige at være kristen. Og der er ikke no-

get at sige til, at den slags forsimplinger vækker utålmodighed og mistænksomhed: Har det lutherske helt glemt væksten i kærlighed? Har vi fortrængt formaningen til et helligt liv?

Dertil kommer, at man hos Luther selv støder på udsagn i retning af, at forkyndelsen blot skal udmale den frie nåde i Kristus – så kommer det gode levned og lysten til at gøre godt helt af sig selv! Det finder man særlig i hans tidlige tekster, hvor opgøret med det katolske står i front, og opgøret med antinomisterne endnu ikke er stødt til.

Og han har bestemt heller ikke bidraget til klarhed ved at insistere på at forbedre Paulus: »So halten wir nun dafür, daß der Mensch gerecht wird ohne des Gesetzes Werke, *allein durch den Glauben*« (Rom 3,28). Det var en eklatant bommert, selv om han blev ved med at forsvare den (se fx hans *Sendbrief vom Dolmetschen* fra 1530 (Luther 1909)). For det gjorde det vanskeligere at høre, hvordan han faktisk igen og igen tilføjede: »Nåden og troen skænkes nemlig uden vor indsats, og når det er sket, *følger gerningerne*

straks efter [iam sequuntur opera]« (Luther 1962, 88).

I autentisk lutherdom har det aldrig været afgørende, om man var helt enig med reformatorerne. Til det lutherske hører en bestandig selvkritik; thi *norma normans*, den normerende norm, er den hellige Skrift. Bekendelsesskrifterne er *norma normata*, den normerede norm, der altid skal kunne kritiseres ud fra Skriften; og endnu længere nede rangerer retformatorerne øvrige skrifter og meninger. Derfor kan ting aldrig *argumenteres* alene ud fra Luther.

Men ting kan altså heller ikke *affejes* alene ud fra, at de bare er 1500-talsteologi, eller at Luther ikke er nogen autoritet. Slet ikke, hvis de mestendels bygger på fordomme, grove forsimplinger og karikaturer.

Og forestillingen om, at en luthersk »skelnen mellem loven og evangeliet« eller en luthersk lidenskab for »retfærdiggørelsen af tro« sikkert ikke kan finde ud af at forkynde om andet end synd og nåde, det er netop en grov forsimplicering og en karikatur.

Er vækst og sejr mulig?

Jeg tror gerne, at der kan findes hype-revangeliske kulturlommer, hvor synet på den kristnes syndighed bliver så altdominerende, at der i praksis ikke bliver megen forventning om vækst og sejr. Egentlig ikke ud af misantropi eller masochisme, men ud af iver for at lade den frie nåde i Kristus stå så soleklart og glædesfyldt som muligt: »Men loven kom til, for at faldet skulle blive større; og blev synden større, er nåden blevet så meget desto større« (Rom 5,20).

Men det er sandt, at denne gode hensigt til trods tjener det hverken evangeliet, glæden eller væksten, hvis man i praksis nedtoner forventningen til vækst og sejr. »Synden skal ikke være herre over jer, for I er ikke under loven, men under nåden. Hvad da? Skal vi synde, fordi vi ikke er under loven, men under nåden? Aldeles ikke! [...] Men nu, da I er blevet befriet fra synden og er blevet trælle for Gud, får I den frugt, at I helliges, og til sidst evigt liv« (Rom 6,14-22).

For en luthersk forkyndelse er retfærdiggørelsen af tro selve navet i evangeliet. Den er den trosartikel, hvormed alt står eller falder (jf. art 4 i Confessio Augustana (CA)). Derfor elsker den lutherske forkynder tekster som Åbenbaringsbogens: »Det er dem, som kommer fra den store trængsel, og som har vasket deres klæder og gjort dem hvide i Lammets blod«; »Salige er de, der har vasket deres klæder, så de får ret til livets træ og går gennem portene ind i byen.« (Åb 7,14; 22,14). Den type tekster har jeg hørt mange prædikener over: Forsoningen og retfærdiggørelsen er den renhed, hvormed vi består for Guds ansigt.

Men der er også en anden – knap så elsket! – side af det samme billede: »[...] lad os glæde os og juble og lovprise ham, for nu skal Lammets bryllup stå, og hans brud har gjort sig rede, hun har fået givet at klæde sig i lysende rene linnedklæder – for linnedklæderne er *de helliges retfærdige gerninger*« (Åb 19,7-8). Og det er sandt, at dét har jeg ikke hørt ret mange prædikener over: Den gode gerning og den nye ly-

dighed er den retfærdiggjortes hæder, ære og smykke (jf. art 6 i CA).

Holder vi os tilbage?

Det fylder meget både hos Jesus og i brevene. Hvorfor er vi da – *hvis* vi ellers er det! – så tilbageholdende med at udmale håbet om forbedring i gode gerninger og om vækst i kærlighed?

Det grunder sig på en klassisk »sammenblanding af to regnskaber« – en sammenblanding, man, interessant nok, finder i begge yderligheder: at man vel må *vælge mellem* at betone den kristnes store syndighed og betone den kristnes vækst!

Den ene yderlighed bliver nervøs ved en alt for bastant betoning af »samtidig retfærdig og synder«, af anger og syndserkendelse – for har man så ikke dæmoniseret mennesket, dømt al stræben ude som lovtrældom og fortrængt Åndens kraft?!

Den anden yderlighed bliver nervøs ved en alt for optimistisk forhåbning til sejr over synd og vækst i godhed – for har man ikke dermed fodret den indre farisæer, opmuntret til selvretfærdighed og stjålet Kristi ære for frelsen?!

Dette er – fra begge yderligheder – et eksempel på en »nulsumsteologi«, hvor summen af den samlede forkyndelse aldrig kan blive andet end nul, og hvor man derfor kun kan tale det ene op ved at tale det andet ned. Hvor »korsteologisk« eller »herlighedsteologisk« man så ønsker at fremstå, aflæses så af, hvor meget man haler balancepunktet i den ene eller den anden retning ...

Men sådanne grå mellemting er fremmede for Skriften. Der udmales begge aspekter for fuld skrue: Min synd står mig altid for øje; og min eneste vis-

heds- og glædesgrund er den frie nåde i Kristus, gennem retfærdiggørelsen af tro – og *samtidig* tør jeg tro, at jeg begynder at elske, begynder at ligne ham og begynder at bære frugt i mit liv.

Samtidig retfærdig og synder – det er den væsentligste sandhed om os: retfærdig og fuldkommen i Kristus, synder i mig selv. Og den kan aldrig blive tør teori: Jeg betragter mig selv med det dobbeltblik, hvor jeg både »sørger over mine synder« og »tror i liv og død på Jesus«, sådan som det lød i den gamle indgangsbøn. Sorgen og trosfremodigheden spilles ikke ud mod hinanden, men forstærker hinanden, lever og vokser i os side om side.

Men retfærdiggørelsens dobbeltblik er ikke hele sandheden om os. Det er ikke engang hele sandheden om, hvad vi er »i os selv«. For *helliggørelsen*, væksten i godhed og kærlighed – at jeg »forbedres i et helligt liv og levned« – er også noget, der sker »i mig selv«! Den er ikke *tilregnet retfærdighed*, sådan som retfærdiggørelsen er det; den er *tilegnet retfærdighed*: en reel udvikling og forbedring, hvor vi selv begynder at elske, bære frugt og vokse i tjenstvillighed.

Nej, det sker ikke *i kraft af* os selv. Naturligvis. Det sker i kraft af Guds ånd. Men det sker ikke desto mindre *i os*. I Det Nye Testamente er ikke blot Gud, men også Guds børn, overalt subjekt for kærligheden! »Vi elsker, fordi han elskede os først« (1 Joh 4,19).

»Han sendte sin egen søn i syndigt køds lighed og for syndens skyld og fordømte dermed synden i kødet, for at *lovens krav skulle opfyldes i os*, som ikke lever i lydighed mod kødet, men i lydighed mod Ånden« (Rom 8,3-4). Lo-

vens krav opfyldes ikke blot »for os« ved stedfortrædelsen og forsoningen, men også »i os«, gennem os, ud af os.

Skal det endelig være, er det faktisk lettere at finde tekster i Det Nye Testamente, der forventer stor vækst i helliged og kærlighed, end det er at finde tekster, der udmaler den kristnes store syndighed. Hvilket kan være hemmeligt frustrerende for en luthersk homiletiker ...

Men her kommer ikke mindst Salmernes Bog til hjælp! Syndserkendelsen og angeren i bodssalmerne er så knivskarpe, at det kræver en solid omtolkning at lægge dem bag sig som gammeltestamentlig, før-pinselig fortid! Også efter pinse »står min synd mig altid for øje« (Sl 51); og med Jakobsbrevet erkender jeg, at »alle begår vi mange fejl« (Jak 3,2 (vel at mærke ikke småsvipsere: *πταίω* er den totale skyld over for loven, Jak 2,10 – denne erkendelse vel at mærke netop hos Jakob, der ellers er så ivrig for lovopfyldelsen)).

Intet nyt

Kommet hertil er jeg mig fuldstændig bevidst, at jeg intet nyt eller særligt har sagt. Alt dette er elementært: Vi er allerede rene på grund af det ord, han har talt (Joh 15,3); det er retfærdiggørelsen – derefter renses vi, så vi bærer mere frugt (Joh 15,2); det er helliggørelsen.

»Så vær da fuldkomne, som jeres himmelske fader er fuldkommen« (Matt 5,48) – sådan taler Jesus i Bjergprædikenen, der ikke først og fremmest er givet som en »lovens andet brug«, som en tugtemester til Kristus, men

først og fremmest er givet som en »lovens tredje brug«, som *Kristi lov*, som kristen etik.

Det er svært at forvalte det ret; men det er sådan, jeg selv har undervist i alle årene; og det er sådan, jeg og mange andre har forkyndt og undervist.

Hvordan kan det så være, at vi skal forsikre om det igen og igen, og endda mødes med en stadigt tilbagevendende undren over, at »Hvorfor hører vi aldrig om dét?!«

Det *kan* selvfølgelig være, at det alligevel har været sagt for sjældent og for lavmælt. Men jeg har en mistanke om en anden, supplerende forklaring:

Du kan i virkeligheden sige og prædike, så meget du vil, om helliggørelsens nødvendighed, om gerningernes betydning, ligefrem som forpligtende formaning og så videre – *folk tror ikke rigtig på dig, hvis du samtidig taler markant om retfærdiggørelsen som et fuldbragt værk og som grundlaget for vished*. Det er dén tone, mange har svært ved at finde sig i! Og for eksempel det katolske, det reformerte og det pentecostale (i det mindste i nogle udgaver), så tilsyneladende forskellige de er, ligner i dette hinanden til punkt og prikke. For man kan vanskeligt begribe, at vi vil sige begge ting for fuld hammer på samme tid: at jeg allerede er fuldkommen i Kristus, og samtidig satser på at blive så fuldkommen som muligt i mit eget liv.

Denne utålmodighed / denne overlegenhed over for motivet *simul iustus et peccator* står for mig, må jeg tilstå, som en ligegyldighed over for syndens alvor. Eller en mangel på forståelse for den anfægtede sjæl. I sidste ende en

mangel på lidenskab for evangeliets befriende kraft. Man tager ikke Guds dom og Guds nåde alvorligt.

Men samtidig: Hvis *simul iustus et peccator* bliver alt, der er at sige om os som Guds børn, så tager man ikke Guds væsen som kærlighed alvorligt. Så nedtones forventningen til Åndens kraft og fornyende magt.

På den ene side står altså en mistænksomhed over for forkyndelse af den frie nåde: Så længe du taler om retfærdiggørelsen som et fuldbragt værk og som visheden om Guds nåde, kan du nok ikke *virkelig* tale udfordrende og formanende om det nye livs nødvendighed.

På den anden side står en mistænksomhed over for forkyndelse af formaning: Så længe du taler markant om helliggørelsens nødvendighed eller om dommen efter gerninger, kan du sikkert ikke *virkelig* sætte mennesker fri ved retfærdiggørelsen af tro.

Er formaning nødvendig?

Men én ting er den soteriologiske forventning om en reel vækst i hellighed og kærlighed. Noget andet er den homiletiske udfoldelse heraf: Er forkyndelsens hele ansvar at forkynde om den frie nåde, hvorudfra lydigheden så gror af sig selv? Eller kan / skal der *forkyndes formanende og forpligtende*, uden det bliver en genskabelse af den gamle lovtrædom og fristelse til selvfrelse?

I følgende længere citat fra *Teksten og tiden: en midlertidig bog om forkyndelsen* søger jeg at godtgøre, at »[...] selve sagen er stjerneklar såvel i Det Nye Testamente som hos reformatorerne: at alt ikke er sagt med friheden fra lo-

ven. Buddene er for den kristustroende nu *Kristi lov*: 'Bær hinandens byrder, således opfylder I Kristi lov'.

Særlig denne formulering hos Paulus gør det vanskeligt for mig at forstå den meget principielle modvilje, nogle lutherske teologer har imod omtalen af formaning som en tredje brug af loven. Jævnfør også: 'For dem, der er uden lov, er jeg blevet som en, der er uden lov, for at vinde dem, selv om jeg ikke er uden Guds lov, men er under Kristi lov' (1 Kor 9,21).

Og er ikke netop denne formulering – at buddene nu er 'Kristi lov' – et vidnesbyrd om evangeliets umådelige, nybrydende kraft? Først forvandler evangeliet (forensisk) et menneskes situation, så det fra at være fordømt og trælbundet nu er frifundet og befriet; det står i nådens stand. Derefter forvandler evangeliet Guds lov, så den fra at være dommer og dødens tjeneste nu er samme menneskes vejleder og ven« (Andersen 2006a, 233-234).

Finn B. Andersen gør i emnekredsen *Luther og lovens tredje brug* opmærksom på, hvorledes Luther gentagne gange anbefalede Melanchtons *Loci Communes*, også i de senere udgaver, hvori *triplex usus legis*, lovens tredobbelte brug, blev formuleret (Andersen 1990). Så selv om Luther oftest selv kun talte om en dobbelt brug af loven: den civile og den teologiske, så har han altså ikke selv set nogen konflikt med formuleringen af den tredje brug af loven: den til lydighed forpligtende brug.

Gustav Börjesson har i *Förmaningens roll i förkunnelsen* understreget følgende [min oversættelse]: »Men det, som

rummes i formaningen, er også Guds værk. Så vist handler parenesen om de kristnes handling og strid. Men det er kun i Gud og i hans kraft, at de kristne handlinger kan lykkes, og deres strid kan føres. Også i formaningen taler vi om Guds værk, omend vi anvender imperativens form. Når vi i vor prædiken går over fra evangeliet til formaningen, går vi ikke over fra Guds værk til menneskets. Formaningens indhold er det værk, som Gud gør i det kristne menneske« (Börjesson 1969, 149).

I *Teksten og tiden* har jeg reserveret mig over for denne gængse term *parenesen*, som egentlig ikke er nytestamentlig, men klassisk-græsk retorik; herudover er jeg fuldstændig enig med Börjessons pointe (Andersen 2006a, 166f).

Det Nye Testaments hovedord for formaningen er *parakaleå / paraklesis*. Og det er dybt mærkeligt, hvordan vi på dansk har gengivet det »formaning« og næsten gjort det identisk med *irettesættelse*. Det er i virkeligheden en af de mindst hyppige betydningsnuancer i Det Nye Testamente! Faktisk er der få steder i Det Nye Testamente, hvor det først og fremmest betyder formaning. Grundtonen er snarere *trøst, opmuntring og indtrængende bøn*. Vel hører tilrettevisningen og irettesættelsen med i paraklesen. Men netop så meget mere påfaldende er det, at ikke engang den alvorligste formaning og irettesættelse må være blottet for grundtonen af *trøst eller indtrængende bøn*.

Men den tekniske term for den apostolske formaning har, besynderligt nok, siden Martin Dibelius ikke været *paraklesen*, men *parenesen* – en term, der slet ikke forekommer i Det

Nye Testamente (som *verbum* to steder i ApG, men begge steder i ikke-teologisk betydning), men er hentet fra antikkens irettesættende appel! Denne terminologiske skævvridning – bort fra Det Nye Testaments egen opmuntringsterm, henimod antikkens retoriske irettesættelse! – kunne godt være et symptom på, eller ligefrem være medvirkende til, at det falder så svært at forkynde *evangeliet om helligelsen*: den trøsterige formaning, det glædelige budskab om Guds værk i os!

Evangelium eller lov?

»I har hørt, at der er sagt: 'Du skal elske din næste og hade din fjende.' Men jeg siger jer: Elsk jeres fjender og bed for dem, der forfølger jer [...]« (Matt 5,43-44).

Man kan støde på en halvfordøjet forståelse, der antager, at når noget står i bydemåde, så må det være »lov« som i Paulus' lære om loven som »dødens tjeneste« (2 Kor 3,7): den afslørende, ydmygende, forværende lov. Men det er ikke »en ret skelnen mellem loven og evangeliet«; det er forsimplet *grammatisme*.

Javist, det står i bydemåde; men det er der så meget, der gør. »Tro på Herren Jesus, så skal du og dit hus blive frelst« (ApG 16,31) står også i bydemåde; men det bliver det ikke til dødens tjeneste af. Det er befriende evangelium om den frie nåde i retfærdiggørelsen. – *Således også med formaningen*; den byder os kæmpe, handle, tjene og elske; men dens grundtone er: *evangeliet om helligelsen*.

Dette blev da også titlen på en norsk, dagsordensættende udgivelse,

Ole Modalslis *Evangeliet om helliggørelsen* (Modalsli 1989).

»Kristi lov«, formaningen på nådens grund, er en mirakuløs størrelse!

For det første er den *skarpere* end Mose lov. I Bjergprædikenen skærper Kristus loven. Moseloven fokuserer primært på renhed og uskyld – kærlighedsbuddet *er med*, men står ikke centralt (herom i første del af foredraget *Tilgivelse og forsoning* (Andersen 2013)). Men Kristi lov fokuserer ikke så meget på ustraffelighed som på fuldkommen og virksom kærlighed, kærlighed til fjenden, godgørelse mod dem, der har gjort mig ondt og så videre. Derfor forøger den vores skyld.

Men for det andet – og paradoksalt! – er den *nådigere* end moseloven: Den giver os lov til at være på vej. Mose lov har ingen tålmodighed og ingen barmhjertighed; den kender kun alternativet »renhed eller død«. Men Kristi lov er tålmodig. Den er givet til fejlende syndere med håb for fremtiden. Den ved, at frugt og vækst tager tid.

Men at ordet om helliggørelsen også er en side af evangeliet, indebærer dernæst *et skjulthedens og korssets vilkår* – en stødende forargelighed, en konflikt mellem det erfarede og det troede. Troens øvelse her er så, som i alle andre sider af evangeliet, at holde fokus på det løfte og den glæde og vished, som er i Ordet, og ikke lade sig distrahere af det skjulthedens kors, som kan være (men ikke altid er!) i erfaringen.

Og »erfaringen« her er naturligvis: bevidstheden om syndigheden, oplevelsen af fattigdom, af at komme til kort. Den er Paulus' sorg i Rom 7: »For jeg

forstår ikke mine handlinger. Det, jeg vil, det gør jeg ikke, og det, jeg hader, det gør jeg. [...] Jeg finder altså den lov, at jeg, skønt jeg vil gøre det gode, kun evner det onde. For jeg glæder mig inderst inde over Guds lov. Men jeg ser en anden lov i mine lemmer, og den ligger i strid med loven i mit sind og holder mig som fange i syndens lov, som er i mine lemmer. Jeg elendige menneske! Hvem skal fri mig fra dette dødsens legeme?«

Eksegetisk mainstream i dag tolker ikke Rom 7,14-24 som Paulus' nu-erfaring som kristen, men enten som en typologisk skildring af faldets historie, eller som en genkaldelse af en før-kristen erfaring (samt diverse mellemformer). Men jeg hælder til den lutherske tolkning, at det drejer sig om en genuin, kristen erfaring af egen syndighed (herom i min emnekreds *Subjektproblemet i Rom 7,7-25 i lyset af Paulus' antropologi og retfærdiggørelseslære*) – en læsemåde, jeg ganske vist ikke siden har søgt fagligt opdateret, men i øvrigt ikke har fundet anledning til at revidere. Hovedgrunden hertil er strukturen i 7,24-8,1, som jeg endnu har til gode at se tilfredsstillende forklaret på anden vis.

Det er derfor (uanset, hvordan man tolker Rom 7) helt forkert at spille erfaringen og sorgen over synden ud imod forventningen af vækst og sejr! *Helligelsen må tros, næsten som retfærdiggørelsen må tros*. Ganske vist ikke *helt*, for helligelsens forbedring kan vi godt selv ane og mærke nu og da.

At vi i retfærdiggørelsen står over for Gud rene og retfærdige som Kristus, det vil vi aldrig kunne mærke det mindste til! Tilregnelsen af retfærdighed sker ved tro; men visheden om

denne tilregnelser kan også kun gribes i tro. – Og *næsten* sådan er det også med visheden om vækst og sejr: Vi kan godt ane, at hidsigheden eller horetankerne eller selvtilstrækkeligheden eller skadefryden har mistet lidt af magten og mildnes med tiden – men denne anelse har det med at drukne i den stadig skarpere bevidsthed om, hvad der endnu er galt (og ikke mindst derfor vil »dommen efter gerninger« *altid være Guds dom*, aldrig vor egen dom, Joh 15,1-2!) ...

Sådan vil det jo nødvendigvis også være, hvis det virkelig er *kærlighed*, man vokser i. For så er man mindre interesseret i sin egen renhed og hellighed og mere optaget af, hvordan man kan bære andres byrder og tjene dem i stedet for at såre dem og gøre livet surt for dem. Og sorgen og angeren over at komme til kort heri er ganske enkelt ubærlig.

Hvad er helliggørelse overhovedet?

Helliggørelse er kærliggørelse. For den er en udvikling i det, som det største bud handler om! Selvfølgelig handler den også om det, jeg sejrer over, lader være med, lægger bag mig – men ikke nær så meget som det, jeg begynder på: »Den, der siger, at han bliver i ham, skylder også selv at leve sådan, som han levede. Mine kære, det er ikke et nyt bud, jeg skriver til jer, men et gammelt, som I har haft fra begyndelsen; dette gamle bud er ordet, som I har hørt. Og dog er det et nyt bud, jeg skriver til jer, det som er sandt i ham og i jer: mørket viger, og det sande lys skinner allerede« (1 Joh 2,6-8). Kærligheden er »det i loven, *der vejer tungere*, ret

og barmhjertighed og troskab« (Matt 23,23).

Faktisk er det her, det viser sig, om det virkelig er kærlighed, man vokser i: Hvis man synes, det da er *skrækkeligt*, at man måske kun kan »ane forbedringen nu og da« – hvis man synes, det er en *katastrofe uden lige*, at forbedringen oftest kun kan tros og ikke mærkes – så er det da et spørgsmål, om man i virkeligheden er mere forelsket i sin egen selvhellighed, end man er optaget af at elske Gud og sin næste. Men hvis det stadig tæller højere, hvordan man kan tjene Gud og sin næste, og hvordan man kan bedres i brugbarhed og omgængelighed, så går man altså ikke i brædderne af at måtte se nederlag og mangler i øjnene. Det er bare værst for mig selv; og hvor vigtigt er dét lige?!

Dette er altså et *triolektisk* spændingsfelt (Asger Jorn opfandt – delvist som et politisk stunt – *triolektisk fodbold*: et fodboldspil med tre hold og tre mål). Og det triolektiske ligger gemt i den fantastiske struktur i Romerbrevet:

Kap. 5: Glæden over befrielsen fra syndens løn, visheden om nådesstanden hos Gud.

Kap. 6: Glæden over befrielsen fra syndens magt, visheden om den kristne vækst.

Kap. 7: Sorgen over den magt, synden alligevel stadig har i mig.

Men i stedet for, som man skulle vente, at jeg nu flås itu af sådan et trepolet spændingsfelt, *fører det mig videre ind i kapitel 8*: det på samme tid mest sejrsvisse og det mest sukkende kapitel i

Romberbrevet, måske i hele Det Nye Testamente.

Den, der vokser i kærligheden, begynder altså at finde sin glæde i visheden om retfærdiggørelsen – men man begynder *også* at finde sin glæde i visheden om helliggørelsen. Så leder man mindre efter fornøjelsen ved at mærke efter og føle sin egen forbedring; for den fornøjelse kan det være småt med.

Dermed *hører* visheden om retfærdiggørelsen og visheden om helliggørelsen ikke længere hjemme i teoriernes golde verden, men bliver en kraftkilde og en klippegrund at hvile på og vokse på. Den bliver troens største glæde!

Det er også derfor, et af de vigtigste elementer i den lutherske forkyndelse af kristen *vækst* bliver *kaldsetikken* (Christensen 2011): en etik, der fokuserer på, hvordan man kan tjene Gud, næsten og samfundet og være til gavn på en jordnær og håndgribelig måde. Ikke blot præsten og missionæren, men også håndværkeren og ingeniøren og dommeren og forældre *må betragte* deres ansvar som et kald fra Gud og som en tjeneste for Gud. At »leve i kald og stand« er både et privilegium og et kors, man gerne tager på sig i lydighed. Man gør i hverdagen sin pligt med glæde; for »vækkeuret er et protestantisk dogme« (citater Jan Lindhardt (Bech 1991, 221)).

Hvorfor skelner vi?

Det er ikke muligt at skelne mellem loven og evangeliet, hvis man ikke kan skelne mellem retfærdiggørelse og helliggørelse! De forskellige forsøg på at sløre denne forskel har altid for mig stået som symptomer *på en uklart forståelse af selve evangeliets frihed.*

Faktisk som en *galatisk fristelse*: galaternes trang til trældom og frygt for friheden.

Ikke mindst er det en fuldstændig misforståelse, at sådan en sløring på en eller anden måde skulle fremme håbet om åndelig vækst og sejr ...

Vished om nåden er ganske enkelt ikke mulig, hvis man ikke kan skelne mellem retfærdiggørelse og helliggørelse. For så vil nådesstanden altid være usikker og afhængig af min øjeblikkelige oplevelse af fremskridt.

»Dette har jeg skrevet til jer, der tror på Guds søns navn, *for at I skal vide*, at I har evigt liv« (1 Joh 5,13). Dette er ikke farisæisk skråsikkerhed (*securitas*); det er toldertroens vished (*certitudo*), dens stolen på Guds nøgne løfte (Andersen 2006b, 60-65). For syndere og anfægtede har brug for vished i frelsen. Vi kan ikke leve med et slatent »Den, der kommer til mig, vil jeg *sandsynligvis* ikke vise bort ...«.

Det er her, det går op for mig, at rigtig mange forkyndere og menigheder *simpelt hen ikke ved*, hvorfor vi bliver ved med at køre rundt i denne skellen mellem loven og evangeliet. Nogle synes at tro, at det bare drejer sig om at være kustoder på et reformatorisk museum, at drive dogmatisk arkæologi for den rene læres skyld! – Men det er tværtimod, for at både dommen, nåden og formaningen alle kan stå knivskarpt. Vi skal tale det ene op uden at skulle tale det andet ned; og netop dét vil man aldrig kunne håndtere uden at skelne!

Jeg kender en højt uddannet kvinde, hvis eneste dårlige fag i gymnasiet var

matematik. Hun forstod det simpelt hen ikke. Hun klarede sig dog nogenlunde igennem, simpelt hen ved at lære alle led i alle typer opgaver udenad. Men hun ville aldrig kunne gøre rede for, hvorfor hun gjorde, som hun gjorde ...

Vi har måske forsøgt at føre dogmatiske diskussioner på samme måde! Og nu hævner det sig: *Hvorfor* er vi optaget af, om der skelnes ret mellem loven og evangeliet? *Hvorfor* er vi så hysteriske om det med retfærdiggørelse og helliggørelse? – Folk ved det simpelt hen ikke.

Måske har kampen for læren været ført, som om den var sit eget formål. Og det vil sige, at vi ikke i tide sikrede os, at mennesker kunne følge os i hvert enkelt led og forstod konsekvenserne.

Det lutherske har aldrig haft sig selv som hensigt. Det har haft ét formål, én lidenskab: »tro, som er virksom i kærlighed« (Gal 5,6) – nådens radikale frihed og kærlighedens radikale liv. Og det vil sige, at hvis vi debatterer disse spørgsmål, uden at mennesker i hvert led kan se den konsekvens, det vil få for deres egen frihed i Kristus og deres eget liv i kærlighed, så har vi dermed i virkeligheden enten sagt, at folk bare skal lystre dogmatikeren blindt, eller også at de bare skal lære argumentet udenad.

»Synden skal ikke være herre over jer, for I er ikke under loven, men under nåden« (Rom 6,14). Det kan næsten ikke blive mere bagvendt: Når forbedring er mulig, når det trods alt lader sig gøre for syndere at begynde at sejre over synden, når egoister alligevel kan begynde at elske, når vi har håb om at

begynde at *opfylde* loven – *så er det fordi, vi ikke længere er under loven.*

Havde jeg været Paulus, havde jeg garanteret skrevet noget med, at »Synden skal ikke være herre over jer – for selv om nåden så sandelig er der, så skal loven da også ha' noed' ...«

Men nej. Paulus' grundtanke er, at så længe du lever under loven – så lever du lever med lydigheden og pligten og kravet og Guds *betingede* kærlighed som grundlag for dit liv – så kan du ikke opfylde et eneste bud. Du kan ikke, i gudsrigets forstand, tænke en fri og kærlig tanke, du kan ikke forbedres i et helligt liv og levned. Du kan ikke elske frit.

Jo, du kan gøre en masse godt; du kan tale med menneskers og engles tunger; du kan have profetisk gave; du kan kende alle hemmeligheder og have alverdens visdom og uddele alt, hvad du ejer – men hvis ikke du elsker, *er* du ingenting, og du *gavner* ingenting.

Kun kærlighed føder kærlighed

Derfor: Først, når du ved Guds nåde *er elsket frit, kan du begynde at elske frit.* Først, når du er fri fra Guds lov, kan du begynde at opfylde den.

Og det her er ikke støvet teori eller nørdet teologi – det vil man have oplevet, når folk begynder at rode rundt i det, enten ved at køre sig selv i sæk med overforpligtelse og selvbebrejdelser og angst for ikke at gøre tingene godt nok, eller ved at lalle afsted og nøjes med at gøre det, jeg nu lige føler for ...

Det her er meget mærkeligt. Og det er så forfærdelig svært at forkynde rigtigt: at forpligte folk radikalt, forpligte dem på selve Bjergprædikenens radi-

kale etik, forpligtede dem til offervilje og giversind, til at bære andres byrder – *uden at trælbinde dem i farisæisk hovmod og uden at lamme dem i galatisk*

fortvivelse og nederlag, det er noget af det vigtigste og vanskeligste i vores forkynderopgave.

Litteratur

- Andersen, Finn B. 1990. »Luther og lovens tredje brug«, emnekreds indleveret ved Aarhus Universitet (upubliceret). (Heri henvises også til N. M. Aalborgs oversættelse og genudgivelse *Loci Communes Philippi*, København 1622). <http://www.lutherdansk.dk/Web-Lovens%20tredje%20brug/default.htm>
- Andersen, Leif. 1980. »Subjektproblemet i Rom 7,7-25 i lyset af Paulus' antropologi og retfærdiggørelseslære«, emnekreds indleveret ved Aarhus Universitet (upubliceret).
- Andersen, Leif. 2006a. *Teksten og tiden – en midlertidig bog om forkyndelsen. Bind 1*, Fredericia: Kolon.
- Andersen, Leif. 2006b. *Teksten og tiden – en midlertidig bog om forkyndelsen. Bind 2*, Fredericia: Kolon.
- Andersen, Leif. 2013 »Tilgivelse og forsoning«, foredrag i to dele holdt på Menighedsfakultetets Teolkursus 2013, Aarhus. Lydfil tilgængelig på: http://ep.teologi.dk/player-forwarded.php?file=/Lyd/Open/01478MF-Teolkursus2013-5af23_TilgivelseOgForsoning1af2AndersenLeif20130115.mp3
- Bech, Birgitte. 1991. »Vesterlandske virkelighedsopfattelser«. I *Mennesket og magterne – en grundbog til religion*, redigeret af Esben Andreasen, Hanne Følner og Svend Lindhardt, 205-263. København: Gyldendal.
- Börjesson, Gustav 1969. *Förmaningens roll i förkunnelsen*. Lund: Bröderna Ekstrand Tryckeri.
- Christensen, Kurt. 2011. »Arbejdet er en gudstjeneste«. Artikel i *Budskabet* 2011 (4), 8-10.
- Luther, Martin 1909. *Sendbrief vom Dolmetschen*. WA 30, II, 632–646. Weimar: Hermann Böhlhaus Nachfolger.
- Luther, Martin. 1962: »Heidelbergtheserne«. I *Luthers skrifter i udvalg, bind 1: De reformatoriske hovedskrifter*, redigeret af Niels Nøjgaard, 70-94. København: Gad.
- Modalsli, Ole. 1989. *Evangeliet om heliggørelsen*. København: Credo.
- Tillich, Paul. 1964. *The shaking of the foundations*. London: Penguin Books.

Forfatter

Leif Andersen
Menighedsfakultetet
Katrinebjergvej 75
8200 Aarhus N
la@teologi.dk